

ORTADOğU GÜNDEMİ

8-14 Kasım 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Araştırmaları Enstitüsü (UNIDIR) verilerine göre 2020 yılında Suriye’de 2 bin 729 mayın zayiatı kaydedildi. Enstitü raporunda Suriye en çok mayın ölümleri ve yaralanmalarının yaşandığı ülke olarak yer aldı.¹

Beşar Esad, Birleşik Arap Emirlikleri Dışişleri Bakanı Şeyh Abdullah bin Zayed ile Şam’da bir araya geldi. Bin Zayed, 2011 ayaklanmasından bu yana Şam’ı ziyaret eden ilk BAE yetkilisi oldu. Görüşmede ikili ilişkiler ve ticari ortaklıkları güçlendirmek için “yeni ufukların keşfedilmesi” tartışıldı.²

ABD Dışişleri Sözcüsü Ned Price, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid El Nahyan’ın Şam’da Beşar Esad ile görüşmesini kaygı verici olarak nitelendi. Suriye’deki krizin siyasi bir şekilde çözülmesi gerektiğini belirten Price, ABD yönetiminin daha önce de belirttiği gibi Esad ile ilişkileri normalleştirme veya ayakta kalmasını sağlayacak çabalara destek vermeyeceğini yineledi. Price, BAE dâhil bölge ülkelerine bu konudaki pozisyonlarını açıkça ifade ettiklerini belirterek BAE Dışişleri Bakanı El Nahyan’ın Esad ile görüşmesinin kendileri için sürpriz olmadığını kaydetti.³

Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen es-Safedi, ülkesinin aradan geçen 11 yılın ardından Suriye ile ilişkilerini normalleştirme kararı almasına dair açıklamalarda bulunarak karar öncesinde ABD’nin görüşünü aldıklarını duyurdu. Safedi, Esad ile görüşme kararını, savaş sonlandırma konusunda uluslararası toplumdan etkili bir strateji görememelerinin ardından aldıklarını belirtti.⁴

• Suriye Rejimi

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Suriye’deki İran kuvvetlerinin komutanı Javad Ghaffari’yi görevden alma kararı aldı. Kararın arkasında Ghaffari’nin eylemlerinin “Suriye egemenliğinin ihlali” olarak değerlendirilmesinin yer aldığı belirtildi. Değerlendirme kapsamında ABD güçlerine saldırmak ve Suriye rejiminin konuşlanmalarını yasakladığı bölgelere İran unsurlarını ve silahlarını yerleştirmek yer aldı.⁵

İsrail’in, Lübnan üzerinden Suriyeye hava saldırısı düzenlediği ve saldırıya Suriye hava savunma sistemleri tarafından karşılık verildiği bildirildi. Suriye devlet haber ajansı SANA, Suriye hava savunma sistemlerinin Humus bölgesine düzenlenen hava saldırısı-

1 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3296601/2020de-mayın-ve-patlayıcı-nedeniyle-toplam-7-bin-73-zayiat-yaşandı-en-çok-kayıp>
2 <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/9/uae-foreign-minister-visits-damascus-set-to-meet-president-assad>
3 <https://www.rudaw.net/turkish/world/101120211>
4 <https://tr.sputniknews.com/20211112/urdun-disisleri-bakani-sefadi-suriye-ile-yakinlastmadan-once-abd-ile-gorustuk-1050741002.html>
5 <https://www.timesofisrael.com/assad-regime-said-to-shun-iranian-commander-for-nearly-starting-war-with-israel/>

nı püskürtmeye çalıştığını belirtti. Haberde, “Hava savunma sistemlerimiz Humus bölgesinin hava sahasındaki düşman saldırısını püskürtüyor” ifadesine yer verildi. Lübnan medyası, patlama seslerinin Lübnan’ın Suriye sınırındaki Akkar bölgesinde duyulduğunu bildirdi. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) saldırıların gerçekleştiğini doğruladı. Kuruluş, Humus’taki saldırıların rejime ve İranlı milislere bağlı askerî bölgeleri hedef aldığını da belirtti.⁶

• Fırat’ın Doğusu

ABD Dışişleri Bakanlığından bir heyet, Suriye’nin kuzeydoğusunu ziyaret etti. ABD’li heyet, 13 Kasım Cumartesi günü gerçekleşen bu ziyarette, Suriye Demokratik Konseyi sözcü genel komutanı Ferhat Abdi Şahin kod adlı Mazlum Kobani ve Suriye Demokratik Konseyi (SDK) Yürütme Kurulu Başkanı İlham Ahmed ile bir araya geldi. Amerikan heyetine Yakın Doğu İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Ethan Goldrich başkanlık etti. İkili görüşmede taraflar, bölgede gerilimin azaltılması, IŞİD’in kesin yenilgisi için ortak hareket edilmesi ve YPG’ye verilen desteğin artırılması gibi konular üzerinde müzakerede bulundu.⁷

9 Kasım Pazartesi günü Suriye’nin kuzeydoğusundaki Haseke vilayetine bağlı Kamışlı’da pikap tipi bir aracın SİHA ile vurulduğu bildirildi. TSK’ya ait SİHA tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen hava saldırısında, yerel kaynaklara göre en az üç kişinin öldüğü ifade edildi. Saldırıda PKK elebaşı Abdullah Öcalan ile geçmişte yakın ilişkisi bulunan Yusuf Gulo’nun da hayatını kaybettiği öne sürüldü.⁸

Suriye’nin kuzeydoğusuyla ilgili sorulara yanıt veren Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, “Kürtler kendilerini Suriye toplumunun bir parçası olarak görmeliler. Kürt temsilcilerle güçlü ilişkilerimiz var. Suriye konusunda yapılacak görüşmelerde Kürtlerin tüm hak ve çıkarlarını anayasal prosedür çerçevesinde gözetmek için birlikte çalışmaya hazırız” şeklinde bir açıklamada bulundu.⁹

ABD’ye ait yeni bir araç konvoyu 13 Kasım Cumartesi günü Irak’tan Suriye’ye geçiş yaptı. Askerî ve lojistik malzeme yüklü yaklaşık 40 tırdan oluşan konvoyun Suriye’nin Haseke vilayetinde bulunan Uluslararası Koalisyon üslerine hareket ettiği bildirildi.¹⁰

• Güney Suriye

Dera ili genelinde Esad rejimi güçlerini hedef alan saldırıların devam ettiği bildiriliyor. Yerel kaynakların aktardığı bilgilere göre son olarak Dera kırsalındaki Sanameyn yer-

6 <https://t24.com.tr/haber/israil-suriye-ye-hava-saldirisi-duzenledi-suriye-savunma-sistemleri-tarafindan-karsilik-verildi,991839>

7 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/14112021>

8 <https://www.yenisafak.com/dunya/ocalanin-yakin-adami-kamislidaki-patlamada-oldu-3711002>

9 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/72500-Lavrov%27dan-K24'e:-Kurtler-kendilerini-Suriye'nin-bir-parçası-olarak-görmeli>

10 <https://www.syriahr.com/en/228149/>

leşiminde, Baas Partisi'nin Sanameyn liderinin evi saldırıya hedef oldu. Saldırıda söz konusu ismin yanı sıra biri çocuk iki kişinin daha öldüğü, 4 kişinin de yaralandığı ifade edildi. Son saldırılarla beraber kasım ayında Dera genelinde rejim ve bağlantılı kişilerden ölenlerin sayısının 16'yı aştığı dile getirildi.¹¹

SOHR aktivistleri tarafından, kimliği belirsiz silahlı kişilerin Golan yakınlarındaki Nab' al-Sakhr kasabasında rejim destekli 90. Tugay mensubu bir astsubayı hedef alarak öldürdüğü bildirildi.¹²

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Rus savaş uçakları İdlib'de birçok alanı bombalarken rejimin kara saldırılarına da hava desteği verdi. Rus savaş uçakları, 11 Kasım 2021'de İdlib'in kuzey kırsalındaki mülteci kamplarına yakın alandaki Broma ve el-Habat bölgelerine saldırı düzenledi. Halep'in güneyindeki el-Yermük köyünden bu bölgeye göç etmiş olan bir aile hedef alınarak üçü çocuk olmak üzere aile fertlerinden beş kişi saldırıda hayatını kaybetti.¹³

Millî Savunma Bakanlığının sosyal medya hesabından 13 Kasım 2021'de yapılan paylaşımda, "Huzur ve güven ortamını bozmak için Barış Pınarı bölgesine taciz ateşi açan ve sızma girişiminde bulunan 2 PKK/YPG'li terörist, kahraman komandolarımız tarafından etkisiz hâle getirildi" ifadesi kullanıldı.

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Vataniye Koalisyonu lideri ve eski Irak Başbakanı İyad Allavi, siyasetteki sorunların giderilmesi için küçük bir konferans düzenlenmesi, seçim sonuçlarının değerlendirilmesi ve kaybedenlere parlamentoda sandalye verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Allavi, seçim sonuçlarına yoğun itirazların olması nedeniyle yaşanan siyasi tıkanıklığın giderilmesi ve "iç savaş" çıkmaması için 1 yıl sonra yeniden seçim yapılması çağrısında da bulunmuştur.¹⁴

Polonya ve Belarus arasında sıkışan Iraklı sığınmacıların soğuk hava koşulları ve yetersiz beslenme nedeniyle hayati risk altında bulunduğu belirtilmektedir. Polonya resmî haber ajansının açıklamasına göre, sınırda yaklaşık 4 bin düzensiz göçmen bulunmaktadır. Belarus üzerinden Avrupa Birliği (AB) üyesi Polonya'ya girmek, oradan da diğer AB ülkelerine geçmek isteyen göçmenlerden dolayı Polonya'nın Kuznica Sınır Kapısı güvenlik gerekçesiyle kapatılırken, Polonya Bölgesel Savunma Kuvvetleri de sınırda nöbet

11 <https://www.syriahr.com/en/228102/>

12 <https://www.syriahr.com/en/228134/>

13 <https://www.syriahr.com/en/227934/>

14 <https://www.basnews.com/tr/babat/723410>

tutmaktadır.¹⁵ Rusya, uluslararası boyuta ulaşan Polonya-Belarus sınırındaki göçmen krizinden dolayı kaygı duyduğunu açıklarken krizde Rusya'nın payı olduğu suçlamalarını reddetmiştir. Kremlin Sözcüsü Dmitry Peskov, AB'nin, Ortadoğu ülkelerinden Belarus'a göçmen taşıdığı gerekçesiyle Rus havayolu şirketi Aeroflot'a yaptırım uygulamayı değerlendirdiği yönündeki haberlere tepki göstermiştir.¹⁶ Belarus Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko, 6 Temmuz'da yaptığı konuşmada, Belarus'un AB ile Geri Kabul Anlaşması'nı askıya alma sürecini hatırlatarak, Rusya ve Belarus'a yönelik Batı'nın tutumundan sonra artık savaştan kaçan insanları kendilerinin alamayacağını ifade etmiştir. AB, Belarus yönetimini Irak gibi ülkelere gelen düzensiz göçmenleri AB ülkeleri Polonya, Litvanya ve Letonya sınırlarına göndererek "düzensiz göçü araç olarak kullanmak ve birliği bu yolla istikrarsızlaştırmaya çalışmakla" suçlamaktadır. Bu sorunun gündemi bu kadar meşgul etmesi Irak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ahmed es-Sahaf'ın, Belarus'un Erbil ve Bağdat'taki fahri konsoloslğunun çalışma izninin geçici olarak iptal edildiğini duyurmasıyla daha da perçinlenmiştir.¹⁷ Irak Göçmenler ve Göç Bakanlığı Müsteşarı Kerim el-Nuri, Belarus ile Litvanya arasındaki sınırlarda mahsur kalan Iraklıların sorunlarını takip edecek bir hükümet heyetine başkanlık edeceğini ve heyetin, mülteci konusunu görüşmek üzere Almanya'yı ziyaret edeceğini açıklamıştır.¹⁸

Erbil Göç ve Göçmenler Müdürü Sirve Resul, IKBY'deki mültecilerin durumlarına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Sirve Resul yaptığı açıklamada, son altı ayda binden fazla Kürt mültecinin pişman olarak tekrar göç ettikleri ülkelere döndüğünü belirtmiştir. Resul, gençlerin ülke dışına göç etmelerine ilişkin İçişleri Bakanlığının bir toplantı yaptığını ve çözüm için ilgili kurumlarla temas hâlinde olduğunu belirtmiştir. Nitekim yoğun bir göç talebinin olduğunu belirten Resul, geri dönüşlere de dikkat çekmiştir.¹⁹

Irak Yüksek Yargı Konseyi Başkanı Faik Zeydan, 10 Ekim 2021 tarihinde gerçekleştirilen seçimlere ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımî'nin 7 Kasım'da başkent Bağdat'taki konutunun vurulduğu suikast girişimine ilişkin henüz hukuki bir gelişme olmadığını belirten Zeydan seçimlerde hile yapıldığı tezine ilişkin bir kanıt olmadığını ifade etmiştir.²⁰ Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu medya birimi üyesi İmad Cemil de oyların elle sayılmasının ardından bir sahtekârlığın tespit edilmediğini belirtmiştir.²¹ Diğer yandan İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı İsmail

15 <https://www.rudaw.net/turkish/world/131120214>

16 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/72557-K24-ÖZEL---'Göçmen-krizi-devletler-arasındaki-siyasi-durumlardan-kaynaklanıyor>

17 <https://www.basnews.com/tr/babat/723263>

18 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraqi-delegation-to-visit-Germany-to-discuss-the-issue-of-Iraqis-at-the-Belarusian-border>

19 <https://www.basnews.com/tr/babat/723381>

20 <https://www.basnews.com/tr/babat/723027>

21 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/After-completing-the-hand-recount-IHEC-no-election-fraud>

Kaani'nin hafta başında Bağdat'a yaptığı ziyaret hakkında açıklamada bulunan İran'ın Bağdat Büyükelçisi İrec Mescidi, "Kaani, Irak makamlarından seçimlere yönelik şikâyetlerin yasalar çerçevesinde incelenmesini istedi" sözlerini kullanmıştır.²²

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Kazımî'nin evine yapılan terör saldırısını en güçlü şekilde kınadığını belirterek, "Türkiye Cumhuriyeti, terörle devam eden mücadelenizde size olan güçlü desteğini devam ettirmekte kararlıdır. Bu haklı mücadelenizde her zaman komşumuz Irak'ın yanında olacağımızı da bir kez daha tekrarlıyorum" ifadelerini kullanmıştır.²³

• Güvenlik

Musul'un kuzeyinde yer alan Başika bölgesinde bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) yer aldığı üs füzeli saldırıya uğramıştır. Üsse yedi Katyuşa füzesi atıldığı ve herhangi bir can kaybının yaşanmadığı açıklanmıştır.²⁴

Bağdat Operasyonlar Komutanlığı, istihbarat birimlerinin koordineli yürüttüğü bir operasyonun gerçekleştiğini açıklamıştır. Aktarılan bilgiye göre, Termiye bölgesinde patlayıcı kemer takan eylem hazırlığındaki bir terörist etkisiz hâle getirilmiştir.²⁵

Irak Güvenlik Medya Ağı, Suriye'den gelen ve Irak'ın Ninova vilayetine bağlı Rabia'nın Muşerfa köyü yakınlarına sızma hazırlığı yapan sekiz casusun tutuklandığını duyurmuştur.²⁶ Bununla birlikte Güvenlik Medya Ağı yaptığı başka bir açıklamada, Savunma Bakanlığına ait Askerî İstihbarat Güçlerinin Irak'ın Anbar vilayetinde üç teröristten oluşan bir terör ağını tutukladıklarını aktarmıştır.²⁷

Fetih Koalisyonu lideri Hadi el-Amiri, yaptığı yazılı açıklamada, ülkede yaşanan gerginliğin çözümünün "barışçıl gösterilere yönelik ihlaller ve Başbakan Kazımî'nin evinin hedef alındığı saldırıya ilişkin oluşturulan teknik komitelere ve yargıya" bırakılması gerektiğini dile getirmiştir. Amiri, Irak halkını sükûnete davet ederek konunun yargı tarafından değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.²⁸

8 Ekim tarihinde Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, Kazımî'ye yönelik suikast girişimi ve Irak'taki istikrarsızlık gündemiyle acil toplantı düzenleyerek durumu değerlendirmiştir. Toplantıda Bağdat ve Yeşil Bölge'de göstericilerin üzerine ateş açarak bir göstericinin hayatını kaybetmesi ve onlarca kişinin yaralanmasına sebep olan güvenlik güçleri-

²² <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/11112021>

²³ <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-irak-basbakani-kazimiye-gecmis-olsun-mektubu/2417158>

²⁴ <https://www.amerikaninsesi.com/a/musul-daki-turk-ussune-fuze-saldirisi/6304156.html>

²⁵ <https://www.basnews.com/tr/babat/722562>

²⁶ <https://ina.iq/eng/15468-smc-8-infiltrators-arrested-coming-from-syria-to-nineveh.html>

²⁷ <https://ina.iq/turkmen/28734-askeri-stihbarat-gucleri-anbarda-bir-terror-ann-tutuklandn-acklad.html>

²⁸ <https://www.basnews.com/tr/babat/722727>

nin yargılanması karşılığında Kazımı'nın suikastına katıldığı düşünülen üç Haşdi Şaabi üyesinin güvenlik güçlerine teslim edilmesi yönünde Şii taraflarla uzlaşmaya varıldığı iddia edilmektedir.²⁹

• Ekonomi

Irak Maliye Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Irak dinarının devalüasyonunun yerel hasılayı artırmayı, Merkez Bankasının döviz rezervlerini korumayı ve bütçeyi desteklemeyi amaçladığı öne sürülmüştür.³⁰

İran'ın batısındaki İlam eyaletinden İranlı yetkililer, son yedi ayda Mehran Uluslararası Sınır Kapısı'ndan Irak'a 53 binden fazla çeşitli mal ihraç edildiğini duyurmuştur. İran medyası, ihraç edilen başlıca ürünlerin inşaat malzemeleri, demir, fayans, kimyasal maddeler ve otomobil parçalarından oluştuğunu aktarmaktadır. Mehran Sınır Kapısı, İlam eyaletinin 85 kilometre güneybatısında ve Bağdat'tan yaklaşık 230 km uzaklıkta bulunmaktadır.³¹

Başbakan Kazımı'nın Mali İşlerden Sorumlu Danışmanı Mudher Muhammed Salih, Irak'ın dış borcunun 20 milyar dolara düştüğünü ve 2022 yılının finansal açıdan daha sorunsuz olacağını açıklamıştır.³²

Irak Petrol Bakanı İhsan Abdul Cabbar, OPEC'in küresel piyasaya istikrarlı bir şekilde ham petrol arz etmeye odaklandığını ve belirli bir fiyat hedeflemediğini belirtmiştir. Irak, merkezî hükûmet tarafından kontrol edilen sahalardan, 2021'in Kasım ayında günde 3,2 milyon varil ham petrol ihraç etmeyi hedeflemektedir.³³

Irak Elektrik Bakanlığı elektrik üretim oranını yıllık 54 megavata (mw) çıkarılması için beş yıllık bir planlama yapıldığını duyurmuştur. Bakanlık sözcüsü Ahmet Musa, bu proje sayesinde, ilk yılda 6 bin, üçüncü yılda 12 bin, beşinci yılda 54 bin mw üretimin sağlanacağını kaydetmiştir.³⁴

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Erbil Sağlık Müdürü Dilovan Muhammet, yeni tip koronavirüsün (Covid-19) üçüncü ve dördüncü dalgasının birleşebileceğini ve bu durumun enfeksiyon oranlarını artırabileceğini açıklamıştır.³⁵ Ayrıca Muhammet, basına yaptığı açıklamada, "Gelecek günlerde sadece seyahat gerçekleştiren vatandaşlar değil, herkesin aşı kartına sahip olması gerekiyor" demiştir. Şu ana kadar 40 bin aşı kartının hazırlandığını belirten Muhammet,

29 <https://www.basnews.com/tr/babat/722529>

30 <https://shafaq.com/en/Economy/Iraq-s-Finance-Ministry-dinar-devaluation-was-the-right-choice>

31 <https://shafaq.com/en/Economy/Ilam-exported-53-thousand-of-various-goods-to-Iraq-in-the-past-seven-months>

32 <https://ina.iq/eng/15451-iraqs-external-public-debt-has-decreased-to-20-billion-al-kadhimis-advisor-says.html>

33 <https://shafaq.com/en/Economy/OPEC-focus-on-steady-crude-supply-not-prices-Iraq-s-oil-minister-says>

34 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraq-s-now-devised-a-five-year-plan-to-boost-power-production>

35 <https://shafaq.com/en/Kurdistan/Local-official-COVID-19-s-3rd-and-4th-wave-might-merge>

“Hükûmet binalarına ziyaret gerçekleştirecek vatandaşların ya aşı kartı ya da yeni PCR testi bulundurması gerekiyor” ifadelerini kullanmıştır.³⁶

Irak Su Kaynakları Bakan Danışmanı Avn Ziyab Abdullah, yaz aylarında barajlarda büyük miktarlardaki stok tüketimi nedeniyle ülkedeki su stokunun kritik duruma geldiğine dikkat çekmiştir. Abdullah, konuya ilişkin yaptığı açıklamada, “Barajlardaki su rezervleri, yazın büyük miktardaki su tüketimi nedeniyle kritik boyutlara ulaştı” sözlerini kullanmıştır. Irak Tarım Bakanlığı da Dicle ve Fırat Nehirleri ve kollarındaki düşük su rezervleri nedeniyle ülkenin gelecek yıl boyunca tüm ürünler için tarımsal plan seviyelerini yarı yarıya düşürdüğünü bildirmiştir.³⁷

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Kerkük’ün pazarlıktan uzak tutulması yönünde çağrıda bulundu. “Erbil ve Bağdat anlaşması uyarınca Peşmerge’nin Kerkük’e geri dönmesi girişimi vilayetteki istikrarsızlığa yol açacak ve Kerkük’teki seçimlerin sonuçları Kerkük halkının iradesini değiştirmek için siyasi bir vesile olmamalı” şeklinde konuştu. Salihi ayrıca, Bağdat’ta kurulacak hükûmet sürecinde Kerkük’ün çatışma ve pazarlıklardan uzak tutulmasını vurguladı.³⁸

KDP’nin Kerkük Milletvekili Şahavan Abdullah yaptığı açıklamada, Türkmen ve Arapların parlamento seçimlerinde partisine oy verdiklerini söyledi. Abdullah, Şafak Haber Ajansına verdiği demeçte, “Arap ve Türkmenlerin partimize oy vermelerinin Kerkük’te istikrarlı bir faktör olduğuna tamamen inandıklarının kanıtıdır” ifadelerini kullandı.

Abdullah, Peşmerge’nin tartışmalı bölgelere tekrar dönmesinin amacının ise özellikle Kerkük başta olmak üzere tartışmalı bölgelerde artan güvenlik zafiyetini ortadan kaldırmak olduğunu belirtti. Bunu da Irak Ordusu ile Peşmerge güçlerinin sağlayacağını vurguladı.

KDP, Kerkük’te yapılan parlamento seçimlerine iki adayla katıldı ve yaklaşık 50 bin oy kazandı. Şahavan Abdullah 38.000 oy alarak vilayet düzeyinde birinci, Irak genelinde ikinci en fazla oy alan siyasetçi olmuştu.³⁹

Irak Kürt Bölgesi Yönetimi (IKBY) Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakan Aydın Maruf, resmî programı kapsamında Ankara’da bir dizi ziyaretlerde bulundu. Ziyaretlerinin ilkini, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile gerçekleştirdi. Maruf, Çavuşoğlu ile yaptığı görüşmede ikili ilişkileri ele aldı. Maruf daha sonra Türkiye Ticaret Bakanı

36 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1841467729373759>

37 <https://www.basnews.com/tr/babat/723448>

38 <https://nnciraq.com/101123/>

39 <https://shafaq.com/ar/سياسة/المرشح-الفائز-ب-عل-ال-صوات-في-كركوك-التركمان-والعرب-صوتوا-لصالح-البارتي>

Mehmet Muş'u da ziyaret etti. Ziyarete Türkiye ile IKYB arasındaki ticari ilişkileri ele aldı. Maruf ayrıca, Ankara'da bulunan Erbilli Türkmenlerle bir araya geldi. Bölgedeki son gelişmelerin ve seçim sonrası durumun değerlendirildiği toplantıda, Türkmenlerin sorunlarını ve sıkıntılarını dinledi.⁴⁰

Ortadoğu Araştırmaları Derneği (ORSAM) tarafından "Irak'ta Seçimler ve Türkmenlerin Durumu" başlıklı bir konferans düzenlendi. Konferansa, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakanı ve Irak Türkmen Cephesi (ITC) Yürütme Kurulu üyesi Aydın Maruf konuşmacı olarak davet edildi. Maruf, Irak'ta 10 Ekim'de düzenlenen seçimlerde uygulanan yeni seçim yasasının adaletsizliğe neden olduğunu, seçim sonuçlarının resmî ve nihai bir şekilde henüz açıklanmamasının da şaibe yarattığını ve Irak'ta güvensiz bir ortamın oluşmasına yol açtığını söyledi. Irak'ta yaşayan Türkmenlerin hiçbir zaman bir tehdit unsuru olmadığını vurgulayan Maruf, "Türkmenlerin de siyasi denklem içerisinde rolü olması lazım, hassas siyasi kararlarda mutlaka Türkmenlerin de rol almasında fayda var" dedi. ORSAM tarafından düzenlenen konferansa, ORSAM Irak Çalışmaları Koordinatörü Bilgay Duman moderatörlük etti.⁴¹

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, yaptığı açıklamada, 2017 yılında Kerkük'te yaşanan referandum krizine değindi. Peşmerge'nin Kerkük'e dönmesi için atılan adımların ardından konuşan Turan, "Hepimiz el ele vererek o projenin karşısında durduk" ifadelerini kullandı. Sosyal medyada yayımladığı video aracılığıyla açıklama yapan Turan, "Hükûmet yanlış bir karar aldı, Peşmerge ile ortak güç kurdu" dedi. Bağdat'a seslenen Turan, "Hükûmet kurmak önemli ancak Kerkük'ten daha önemli değil" açıklamasında bulundu.⁴²

KYB üyesi Hidayet Tahir yaptığı açıklamada, herhangi bir Kürt ittifakından bahsetmeden önce Kerkük Valiliği konusunun çözülmesi gerektiğini vurguladı. Yaptığı açıklamada Kerkük için valilik görevinin KYB'ye ait olduğunu söyledi. Tahir ayrıca, "Bizim herhangi bir ittifaka girmemiz veya hükûmet kurma görüşmemizin ilk şartı Kerkük valisinin görevden alınması olacaktır" ifadelerini kullandı.⁴³

• Güvenlik

Kerkük İstihbarat ve Emniyet Müdürlüğü yaptığı açıklamada vatandaşları kaçıran, ailelerinden fidye isteyen ve ardından kaçırılanları öldüren 3 teröristin tutuklandığını duyurdu. Müdürlük, "Kahraman güvenlik güçlerimizin kararlılığı ile İstihbarat ve Emniyet Genel Müdürlüğü görevlileri, Kerkük İstihbarat Teşkilatı müfrezeleri aracılığıyla Kerkük'teki

40 <http://www.turkmenelitvhaber.net/turkmeneli/item/23110-aydin-maruf-turkiye-de-erbilli-turkmenlerle-bir-araya-geldi.html>

41 <http://www.turkmenelitvhaber.net/turkmeneli/item/23124-orsam-dan-irak-ta-secimler-ve-turkmenlerin-durumu-konferansi.html>

42 <http://www.turkmenelitvhaber.net/turkmeneli/item/23131-turan-pesmerge-nin-kerkuk-e-donmesi-icin-atilan-adimlarin-ardindan-aciklama-yapti.html>

43 <https://almaalomah.me/2021/11/13/564113/>

terör sığınaklarına operasyon düzenlediğini açıkladı. Kerkük İstihbarat ve Emniyet Müdürlüğü, masum vatandaşları kaçıran ve daha sonra fidye karşılığında serbest bırakacağını vadeden ancak fidye aldıktan sonra kaçırılanları öldüren üç teröristten oluşan terör örgütü IŞİD'e ait bir şebekenin çökertildiğini duyurdu.⁴⁴

Terör örgütü IŞİD, Kerkük'ün güneyinde bulunan Amirli Gölü yakınlarındaki vatandaşlara saldırdı. 4 kişinin yaşamını yitirdiği saldırıda 1 kişinin de kayıp olduğu bildirildi. Güvenlik güçlerinden yapılan açıklamada, Kerkük'ün güneyindeki Amirli Gölü çevresindeki balıkçılara terör örgütü IŞİD mensuplarınca saldırı düzenlendiği belirtildi.⁴⁵

Kerkük Ortak Operasyonları Komutanı Korgeneral Ali Casim Fireyci, Terör örgütü IŞİD tarafından Amirli ilçesine yapılan saldırının intikamını alacaklarını açıkladı. Açıklamada, geçtiğimiz günlerde Selahaddin İline bağlı Amirli ilçesinde Balık avlayan gençleri katleden terör örgütü IŞİD mensuplarına yönelik hava destekli geniş çaplı operasyon düzenlediklerini kaydetti.⁴⁶

Diyala'da güvenlik güçleri tarafından terör örgütü IŞİD'e karşı operasyon yapıldı. Güvenlik kaynaklarından edinilen bilgilere göre, operasyonun söz konusu bölgede önceki günlerde IŞİD'in düzenlediği saldırının ardından düzenlendiği kaydedildi. ⁴⁷

Kerkük'ün Yayçı nahiyesine bağlı Türkalan köyünde bulunan Kerkük Kalkanı Kuvvetleri'nden mayın patlaması sonucu 2 askerin hayatını kaybettiği ve 2 askerin de yaralandığı duyuruldu. ⁴⁸

Kerkük Federal Polis Komutanlığından yapılan açıklamada, istihbarat birimlerinden alınan bilgi sonucu Kerkük'te terör operasyonu düzenlendiği belirtildi. Açıklamada, operasyonda tutuklanan 3 teröristin örgüte patlayıcı ve silah sevkiyatından sorumlu olduğu aktarıldı. Yasal işlemlerin tamamlanmasının ardından teröristlerin ilgili makamlara teslim edildiği bildirildi.⁴⁹

Irak Ordusu, Peşmerge güçlerinin de katılımıyla Ninova vilayetinde IŞİD'e karşı güvenlik operasyonu başlattı. Irak Güvenlik Medya Ağı, yaptığı açıklamada "IŞİD'i tespit etmek amacıyla" Ninova vilayetinde Peşmerge ile tampon bölgelerde güvenlik operasyonu başlattığını duyurdu. Açıklamada, Ninova Harekât Komutanlığı ve Peşmerge 6. Tugayı'na bağlı güvenlik birimlerinin katıldığı operasyona, Uluslararası Koalisyon'un da havadan destek verdiği kaydedildi.⁵⁰

44 <https://www.dijlah.tv/index.php?page=article&id=294068>

45 <https://www.facebook.com/-%20%20104419861553298/photos/pcb.291608896167726/291608789501070/>

46 <https://shafaq.com/ar>

47 <https://www.mawazin.net/Details.aspx?jimare=174112>

48 <https://alahadnews.net/2021/11/08/شهيده وثلاثة جرحى بانفجار في كركوك/>

49 <https://alahadnews.net/2021/11/11/%D9%83%D8%B1%D9%83%D9%88%D9%83>

50 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/061120218>

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Kerkük Vali Vekili Rakan Sait Cuburi, vilayetteki kamu kurumlarına gönderilmek üzere Covid-19 ile ilgili bir genelge yayımladı. Yayımlanan genelgede, vilayet genelinde eğitim kurumlarında çalışan personel, öğretmen, öğretim görevlileri ve diğer çalışanların Covid-19 aşısı olmasının zorunlu hâle getirildiği vurgulandı. Sağlık nedeniyle aşı olamayan memurların da sağlık kurumlarından rapor almaları zorunlu hâle getirildi.⁵¹

Türkiye'nin Erbil Başkonsolosluğu tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ebediyete intikalinin 83. yılı dolayısıyla anma programı düzenlendi. Başkonsolos Hakan Karaçay'ın ev sahipliğinde düzenlenen törene, konsolosluk çalışanları katıldı. Atatürk'ün vefat ettiği saat 09.05'te saygı duruşunda bulunuldu ve ardından İstiklal Marşı okundu.⁵²

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Belarus-Polonya sınırlarında göçmen krizi devam etmektedir. IKBY Sözcüsü Cutyar Adil, IKBY yetkililerinin geri dönmek isteyen vatandaşların her türlü masrafının karşılanacağını duyurmuştur. Çoğunluğu Kürt ve Afganlardan oluşan binlerce göçmen, ağustos ayından beri Belarus'tan Polonya'ya geçmek için sınır bölgelerine akın etmektedir. Adil, yaptığı açıklamada geniş bir kaçakçılık ağı olduğuna vurgu yaparak, "Son 48 saat içerisinde insan kaçakçılık yapan iki kişi tutuklandı, süreç devam ediyor. Maalesef bazı faktörler vatandaşların kaçakçıların vaatlerine kanmalarına neden oluyor. Yine Belarus hükûmetinin siyasi tavır olarak göçmenleri Avrupa ülkelerine karşı kullanma yaklaşımı da bu göçün başlamasında önemli bir faktördür. Belarus sınırındaki kaçakçıların meselesi şu an siyasi bir mesele hâline gelmiş durumda" demiştir. Belarus-Polonya sınırında zor şartlarda bekleyen vatandaşların geri getirilmesi için Başbakan Mesrur Barzani'nin çaba içerisinde olduğuna değinen Adil, "Şu an Belarus'taki göçmenlerin sayısının 16-17 bin kişi olduğu söyleniyor. Bu sayının 8 bin kadarı Kürt göçmenlerden oluşuyor. Tabii bu vatandaşların önemli bir bölümü de tartışmalı bölgelerde yaşayan, güvenlik gerekçesiyle evlerini terk eden insanlardan oluşuyor. Yine Duhok sınırında terör örgütü PKK nedeniyle evini bırakan, Halepçe, Süleymaniye'de de işsizlik nedeniyle göç etmek isteyen vatandaşlardan oluşuyor. Düzensiz göç konusunda Irak hükûmetini harekete geçirdik. Dış İlişkiler Ofisi Sorumlusu Sefin Dizayi, Belarus'un Ankara büyükelçisi ve Polonya'daki IKBY temsilcisiyle görüştü. Hükûmet olarak, geri dönmek isteyen vatandaşlarımızın her türlü masrafını karşılayacağız" ifadelerini kullanmıştır.⁵³ 6 Kasım tarihinde göçmen

51 <https://www.alsumaria.tv/news/محلایات/403086/بالوثیقة-كرکوک-تقرر-الزامیة-التلفیح-ضد-کورونا-للا>

52 <https://www.facebook.com/697288953791648/posts/1838519399668592/>

53 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/111120219>

krizine bağlı olarak Belarus Bağdat ve Erbil Konsoloslukları Irak hükûmeti tarafından kapatılmıştır.⁵⁴

K24 televizyon kanalına konuşan IKBY Avrupa Birliği (AB) Temsilcisi Dilaver Ajgeyi, Belarus-Polonya sınırındaki göçmen krizinin Minsk yönetimiyle AB üyesi ülkeler arasında yaşanan siyasi krizle ilgili olduğunu kaydederek Belarus'un göçmenleri kullanarak söz konusu siyasi krizi çözmek istediğini belirtmiştir. Sorunun geçtiğimiz mayıs ayında yaşanan uçak kriziyle ilişkili olduğunu belirten Ajgeyi, uçak krizinin ardından Belarus'ta geniş katılımlı gösterilerin yapıldığına dikkat çekmiştir. Diğer bir siyasi sorunun da Rusya ile AB arasındaki ilişkileri ilgilendirdiğini ve taraflar arasında doğal gaz sorunu yaşandığını kaydeden Ajgeyi, doğal gaz fiyatlarının yükselmesinin AB vatandaşlarını etkilediğini ifade etmiştir. Belarus'un Putin tarafından AB'ye karşı kullanıldığını söyleyen Ajgeyi, göçmenler üzerinden AB'nin cezalandırılmak istediğini kaydetmiştir. Sadece IKBY'den Belarus'a göçün olmadığını, Afganistan, Suriye ve diğer ülkelerden de göçlerin yaşandığını belirten Ajgeyi, göçmenlerin Avrupa'ya geçmek için Türkiye güzergâhı yerine Belarus güzergâhını kullanmalarının yolunun açıldığını vurgulamıştır.⁵⁵

Almanya'da yayımlanan Beld Gazetesi Belarus-Polonya sınırlarında 73 bin Kürt göçmen olduğunu iddia etmiştir. Söz konusu haberde, IKBY vatandaşlarının yoksulluktan yurt dışına çıkmayı tercih ettiği ve halkın yüzde 18'inin yoksul olduğu belirtilmiştir.⁵⁶ Kötü hava şartları nedeniyle bir çocuk ve bir genç geçtiğimiz hafta yaşamını yitirmiştir. Böylece Belarus-Polonya sınırlarında hayatını kaybeden Kürt göçmenlerin sayısı 7'ye ulaşmıştır.⁵⁷

Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) heyeti, Iraklı siyasi taraflarla temaslarda bulunmak üzere Bağdat'a gitmiştir. 10 ve 11 Kasım'da yapılan ziyarette KYB MKYK Üyesi Halid Şivani başkanlığındaki heyet, bir takım görüşmelerde bulunmuştur. KYB heyeti, Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih tarafından Selam Köşkü'nde kabul edildikten sonra, Takaddum Koalisyonu Başkanı Muhammed el-Halbusi, Hikmet Akımı lideri Ammar el-Hekim ve Nasr Koalisyonu lideri Haydar el-Abadi ile görüşmüştür. Görüşmelerde 10 Ekim'de yapılan Irak seçimlerinin sonuçları ve hükûmeti kurma çalışmaları ele alınmıştır.⁵⁸ Diğer yandan KYB Basın Organı sorumlusu Stran Abdullah, IKBY'de siyasi partilerin bir araya gelerek Kürt partilerin Bağdat'a ortak bir ittifak kurarak gitmesi ve yeni hükûmete bu ittifakın katılması için çalışıldığını ifade etmiştir. Abdullah, şimdiye kadar KYB heyetinin Goran Hareketi ve Kürdistan İslami Birliği (Yekgirtu) ile bir araya geldiğini ve KYB'nin IKBY'deki tüm siyasi partileri ziyaret edeceğini öne sürmüştür.⁵⁹

54 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/061120219>

55 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/72524-Kurdistan-Bölgesi-AB-Temsilcisi:-Göçmen-sorunu-uluslararası-siyasi-çekişmeyle-ilgili>

56 <https://esta.krd/108104/>

57 <https://www.peyam.net/Details/26327>

58 <https://www.pukmedia.com/KS/Details/179535>

59 <https://esta.krd/107538/>

NRT televizyon kanalına konuşan KYB Politbüro üyesi Miran Muhammed, KYB'nin Yeni Nesil Hareketi ile bir araya geleceğini duyurmuştur.⁶⁰ Yeni Nesil Hareketi 10 Ekim genel seçimlerinde yüksek başarı göstermesine rağmen IKBY'nin köklü siyasi partileri tarafından tanınmamaktadır. Genel seçim sonuçlarına göre IKBY'nin en büyük partisi olan KDP ve KYB'nin IKBY birlik ve beraberliğini vurgulanmasına rağmen ayrı heyetlerle Bağdat'a gitmeleri, birlik mesajının sahaya yansımadağını göstermektedir.

İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı İsmail Kaani 11 Kasım tarihinde Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mesud Barzani ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Eş Başkanı Bafel Talabani ile ayrı ayrı bir araya gelmiştir. Görüşmelerde Kaani'nin, KDP ve KYB liderlerine Irak'ın yeni hükûmetinin kurulması konusunda acele etmemeleri ve Şii partiler arasındaki rekabette tarafsız kalmaları uyarısında bulunduğu aktarılmıştır. Aynı zamanda Kaani'nin KDP ile KYB'nin yeni Irak hükûmetinde ittifak kurarak yer almasını tercih ettiği iddia edilmektedir. KYB bünyesinde vuku bulan "Eş başkan krizi" ile ilgili Kaani'nin "İran'ın güvenliği Süleymaniye'nin güvenliğine bağlıdır" ifadelerini kullanarak KYB'deki iç çekişmelerde silah kullanılmaması gerektiğini vurguladığı öne sürülmektedir.⁶¹

KYB Yüksek Meclisi üyesi Molla Bahtiyar, tedavi gördüğü Almanya'dan 13 Kasım tarihinde dönmüştür. Bahtiyar, Süleymaniye Uluslararası Havaalanı'nda coşkulu bir kitle tarafından karşılanmıştır. Havaalanında düzenlenen basın konferansında Bahtiyar, "Arkadaşları tarafından zehirlendiğini" açıklamıştır. Bahtiyar, "Daha önce hiçbir suçum olmadı, yolsuzluğa bulaşmadım, herhangi bir tarafa yaslanıp taraftar olmadım, statü, para ve mertebe kölesi olmadım ve bunun için zehirlendim" sözlerini kullanmıştır. Almanya'daki Vivantes Humboldt Hastanesi Nefroloji Bölümü Klinik Şefi Dr. Süha Daşdelen de Molla Bahtiyar'ın tam olarak ne zaman zehirlendiğini tespit edemediklerini fakat son 3 aydır devamlı olarak zehirlendiğini öne sürmüştür.⁶² KYB Politbüro üyesi Miran Muhammed ise 11 Kasım tarihinde "Şimdiye kadar uzman doktorlar KYB sorumlularının zehirlenmesiyle ilgili hiçbir sağlık raporu yazmadı" ifadelerini kullanmıştır.⁶³ Buna ek olarak, KYB MKYK üyesi Ata Seravi, KDP'ye bağlı Kürdistan Koruma Ajansı (Parastin) ve bizzat Mesrur Barzani emriyle zehirlendiğini iddia etmiştir. Seravi, KYB yetkililerinin Mesrur Barzani tarafından zehirlenmiş olabileceğini öne sürmüştür.⁶⁴ KYB kaynaklarına dayandırılan bir haberde ise sadece Lahur Cengi'nin KYB ve IKBY'den gönderilmesi amacıyla zehirlenme senaryosunun ortaya çıktığı ve bu senaryonun arkasında da KDP'nin rolü olduğu iddia edilmektedir.⁶⁵

60 <https://nrstv.com/detail/4525>

61 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=9143

62 <https://esta.krd/108354/>

63 <https://nrstv.com/detail/4525>

64 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1011202113>

65 <https://nrstv.com/detail/4531>

• Ekonomi

Halepçe Vali Yardımcısı Kava Ali, Facebook hesabından “İller Geliştirme Bütçesi kapsamında Halepçe’ye ayrılan 25 milyar dolarlık bütçenin IKBY tarafından 4,5 milyar dinara azaltılması talebi yapılmıştır” ifadelerini kullanmıştır. Paylaşım birkaç saat sonra silinmiştir.⁶⁶ Buna karşın IKBY Planlama Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada Bağdat’ın İller Geliştirme Bütçesi kapsamında IKBY illerine 100 milyar dolar ayırdığını ancak bu miktarın nüfus oranına göre dağıtılacağı belirtilmiştir. Açıklamada Halepçe’nin nüfus oranına göre sadece 11 milyar dolar ayrılabilceğini ancak Halepçe’nin özellikleri ve geçmişte maruz kaldığı kimyasal bombardıman ve katliam göz önünde bulundurularak 31 milyar dolar ayırdığı vurgulanmıştır. IKBY Planlama Bakanlığının verilerine göre Halepçe il nüfusu IKBY nüfusunun yüzde 2’sini oluşturmaktadır.⁶⁷

7 Kasım tarihinde Diplomasi İşlerinden Sorumlu İran Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehdi Seferi ile Süleymaniye ve Halepçe il valileri arasında gerçekleştirilen görüşmede ekonomi, ticaret ve yatırım ilişkilerinin ileri seviyelere taşınması değerlendirilmiştir. İran’ın Süleymaniye Konsoloslugu’nda yapılan görüşmede Süleymaniye ve Halepçe valileri, İran sınır kapılarında yaşanan ticari sıkıntıları gündeme getirmiştir. Mehdi Seferi ise bu illerde İranlı şirketlere kolaylık sağlanması gerektiğini kaydetmiştir. Seferi, Mesrur Barzani ile bir araya gelmiştir. Görüşmede İran ile IKBY arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ele alınırken, özellikle ekonomi, ticaret ve yatırım ilişkilerinin ileri seviyelere taşınması gerektiği vurgulanmıştır.⁶⁸

Güvenlik

Peşmerge güçleri ile Irak Ordusunun IŞİD’e karşı mücadele kapsamında kurduğu iki ortak tugayın Aralık ayının başında Erbil’de askerî eğitime başlayacağı bildirilmiştir. Irak Ortak Operasyonlar Komutanlığı IKBY Temsilcisi Tümgeneral Abdulhalık Talat, Peşmerge ile Irak Ordusunun kurduğu iki ortak tugayda yer alacak askerî personelin 1 Aralık 2021 tarihinde askerî eğitime başlayacaklarını açıklamıştır. Rudaw televizyon kanalına konuşan Talat, Erbil’de gerçekleşecek eğitim devresinin iki ay süreceğini bildirmiştir. Talat, “Ortak tugaylar eğitimlerini tamamladıktan sonra belirlenen bölgelerde göreve başlayacak” sözlerini kullanmıştır. Irak Ordusu ile Peşmerge’nin denetimindeki tampon bölgelerin oldukça geniş bir bölgeyi kapsadığını ifade eden Talat, “Bu iki tugayın tüm bu bölgeleri kontrol edebilmesi çok zor” demiştir. Peşmerge Bakanlığı ile Irak Savunma Bakanlığı, Temmuz 2020’de 4 ayrı Ortak Koordinasyon Odası’nın (Diyala, Kerkük, Mahmur ve Musul) kurulması konusunda anlaşmıştı. Bu kapsamda Diyala, Kerkük ve Mahmur’daki operasyonlar odası merkezleri geçtiğimiz aylarda faaliyetlerine başlamıştı. Söz konusu odalarda Peşmerge, Irak ve Uluslararası Koalisyon subayları görev yap-

66 <http://speda.net/index.php/ku/news/kurdistan/70933>

67 <https://esta.krd/108379/>

68 <https://esta.krd/106999/>

lirtti. Khatibzadeh, Suudi Arabistan'ın bu konuda ne kadar istekli olduklarını görmeyi beklediklerini belirterek, nükleer anlaşma meselesini komşu ülkelerle müzakere etmeyeceklerini vurguladı. Khatibzadeh, bölgesel meseleleri de Avrupalı ülkelerle görüşmeyi planladıklarını ifade etti.⁷⁴

Bir grup ABD'li senatörün, Suudi Arabistan'ın Yemen krizindeki rolü nedeniyle bu ülkeye yapılacak silah satışını engellemek için girişimlerde bulunduğu belirtildi. 650 milyon dolarlık satışın gerçekleşmemesi için Senatoya bir teklif sundukları ifade edildi. Suudi Arabistan, ABD'li siyasetçiler tarafından önemli bir müttefik olarak görülse de Yemen'deki savaşa müdahalesinin ABD tarafından hoş karşılanmadığı belirtildi. Söz konusu yasa teklifi Cumhuriyetçiler Rand Paul ve Mike Lee ve Demokrat Bernie Sanders tarafından sunuldu.⁷⁵

Suudi Arabistan, dünyanın ilk kâr amacı gütmeyen şehrini inşa etmeyi planladıklarını açıkladı. Velihaht Prens Muhammed bin Selman yapımı planlanan şehrin kendisi tarafından kurulan Misk Vakfının hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacağını ifade etti. Velihaht Prens, şehrin akademiler, kolejler, Misk okulları, konferans merkezi, bilim müzesi, bilimde ve yeni nesil teknolojiye azimli kişilerin desteklenebileceği yaratıcılık merkezleri gibi mekânları kapsayacağını belirtti. Şehrin araçlardan çok yayalara göre düzenleneceği ve %44'lük bir alanın açık yeşil bölge olacağı da belirtildi. Şehrin isminin ise "Prens Muhammed bin Selman Kâr Amacı Gütmeyen Şehir" olduğu ifade edildi. Şehrin, Riyad'ın batısında yer alan İrqaq bölgesinde inşa edileceği belirtildi.⁷⁶

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Abu Dabi Velihaht Prensi Muhammed bin Zayid'in Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmek üzere Türkiye'yi ziyaret edeceği duyuruldu. Net tarih verilmese de kaynaklar görüşmenin 24 Kasım'da gerçekleşebileceğini belirtti. Söz konusu ziyaret iki ülke arasındaki ilişkilerin son dönemde yakaladığı olumlu atmosferin bir yansıması olarak görülmektedir.⁷⁷

BAE Devlet Başkanı Diplomatik Danışmanı Enver Gargaş ülkesinin İran ile gerilimi düşürmek için adımlar attığını söyledi. Gargaş bu adımların BAE'nin çatışmadan uzak ve diplomasiyi önceleyen dış politika tercihinin bir yansıması olduğunu belirtti. Öte yandan İran'ın Irak, Suriye, Yemen ve Lübnan gibi bölgelerdeki tutumundan hâlâ endişe duyduklarını da sözlerine ekledi.⁷⁸

74 <https://www.middleeastmonitor.com/20211116-iran-no-development-in-talks-with-saudi-arabia/>

75 <https://www.middleeastmonitor.com/20211119-us-senators-move-to-block-650-million-arms-sale-to-saudi-arabia/>

76 <https://www.middleeastmonitor.com/20211115-saudi-arabia-to-build-worlds-first-non-profit-city/>

77 <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/uae-crown-prince-mbz-expected-to-visit-turkey-for-diplomatic-talks>

78 <https://www.thenationalnews.com/mena/iran/2021/11/15/uae-official-says-steps-taken-to-defuse-tension-with-iran/>

Gargaş'ın bu açıklamaları sonrasında BAE'den üst düzey bir heyetin yakın zamanda İran'a bir ziyaret gerçekleştirerek iki ülke arasındaki gerilimin azaltılması için temaslar da bulunacağı belirtildi. Hem BAE'den hem İran'dan konuya yakın kaynaklar söz konusu iddiayı doğrulayan ifadelerde bulundu.⁷⁹

ABD dışişleri bakan yardımcılarında Mira Resnick ülkesinin BAE'ye F-35 satışı gerçekleştirme konusunda kararlı olduğunu söyledi. İster Amerikalılar ister İsraililer tarafından kullanılсын F-35'in zaten bölgede var olduğunu belirten Resnick, BAE'nin de ABD'nin güvenlik ortağı olabilecek ve İran'dan gelen tehditleri caydırabilecek şekilde F-35'leri kullanabilmelerinden yana olduklarını ifade etti.⁸⁰

Avrupa Parlamentosundan (AP) önde gelen parlamenterler Avrupa Komisyonu başkanına ortak bir mektup yazarak, BAE İçişleri Bakanlığı Başmüfettişi Ahmed Naser Al Raisi'nin Interpol başkanlığına adaylığıyla ilgili endişelerini dile getirdi. Mektupta Raisi'nin olası başkanlığının Interpol'ün itibarına zarar vereceği ve teşkilatın misyonunu etkin bir şekilde yerine getirme kabiliyetini ciddi şekilde etkileyeceği ifade edildi. Söz konusu mektup, AP İnsan Hakları Alt Komitesi Başkanı Maria Arena ve AP'nin iki başkan yardımcısı Heidi Hautala ve Fabio Massimo Castaldo tarafından kaleme alındı. Ayrıca Interpol üyelerini BAE'li aday hakkındaki "insan hakları ihlallerini iddialarını incelemeye" çağırdılar.⁸¹

İsrail ve BAE'nin serbest ticaret anlaşması görüşmelerine başladığı duyuruldu. Açıklama İsrail Ekonomi Bakanı Orna Barbivai ve BAE'li mevkidaşı arasında video konferans yöntemiyle gerçekleştirilen toplantı sonrasında yapıldı. Açıklamaya göre, İsraili bakan söz konusu anlaşmanın iki ülke arasındaki ticareti önemli ölçüde güçlendireceğini ve ekonomik iş birliğini genişleteceğini ifade etti.⁸²

İsrail-BAE ilişkilerinde bir başka iş birliği askerî alanda gerçekleşti. İki ülkenin denizaltılara karşı kullanılabilir insansız gemiler inşa etmek için bir stratejik anlaşma imzaladığı duyuruldu. Anlaşma Dubai'de düzenlenen askerî fuarda BAE'nin savunma sektöründe faaliyet gösteren şirketi EDGE ile İsrail Havacılık ve Uzay Sanayi arasında imzalandı.⁸³

• Katar

ABD Dışişleri Bakanlığı Yakın Doğu Bürosu Arap Yarımadası İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Daniel Benaim ABD merkezli Arapça yayın yapan Alhurra TV'ye verdiği röportajda Katar'ın F-35 satın almak için yaptığı talebin Washington tarafından ince-

79 <https://www.reuters.com/world/middle-east/high-level-uae-delegation-visit-iran-soon-officials-2021-11-17/>

80 <https://apnews.com/article/business-middle-east-russia-israel-dubai-e4269667292859a16d84e119e718138b>

81 <https://www.middleeasteye.net/news/eu-lawmakers-say-uae-police-chief-would-undermine-interpols-reputation>

82 <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-uae-launch-free-trade-agreement-talks-bilateral-trade-rises-2021-11-16/>

83 <https://www.haaretz.com/israel-news/uae-israel-to-develop-unmanned-military-commercial-vessels-1.10396564>

lendiğini söyledi. Katar'ın dış politikada ve askerî meselelerde son dönemde üstlendiği rolün, Körfez ülkesinin ABD için istisnai bir ortak olduğunu kanıtladığını belirten ABD'li diplomat, "Katar'ın, taleplerinin tam olarak değerlendirilmesini hak ettiğini" söyledi.⁸⁴

Katar Dışişleri Bakanlığı yaptığı bir açıklamayla Gazze Şeridi'ne yakıt ve temel inşaat malzemeleri tedarik etmek üzere Mısır'la bir mekanizma üzerine anlaşmaya vardıklarını açıkladı. Söz konusu anlaşma İsrail'in Mayıs ayında Hamas ile giriştiği 11 günlük savaş kapsamında Gazze'ye düzenlediği hava saldırılarında ortaya çıkan zararı karşılamak için yapıldı. Gazze'deki yetkililer İsrail'in bölgeye düzenlediği hava saldırıları sonucunda 2.200 evin yıkıldığını 37.000 evin ise hasar gördüğünü belirtmektedir.⁸⁵

• Yemen

ABD Yemen Özel Temsilcisi Tim Lenderking'in İran'ın bölgedeki faaliyetlerini görüşmek üzere Suudi Arabistan ve Bahreyn'e ziyaret edeceği duyuruldu. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada Lenderking'in Yemen'de kapsayıcı ve BM liderliğindeki bir barış sürecini hayata geçirme ve Yemen halkına acil yardım sağlama girişimleri kapsamında bölgedeki üst düzey yetkililerle bir araya geleceği belirtildi. Lenderking ayrıca Husilerin başkent Sanaa'da ABD diplomatik misyonuna yaptıkları baskın ve bazı Yemenli personeli tutuklamaları konusunu da görüşeceği ifade edildi.⁸⁶

Hükûmet yanlısı güçlerin Hudeyde Limanı ve çevresinden çekilmesi sonrasında Husilerin bu bölgelerde kontrol sağladığı belirtildi. Hem BM yetkilileri hem de Yemenli yetkililer söz konusu durumu doğrulayan açıklamalar yaptı.⁸⁷ Husilerin bölgede kontrolü sağlaması üzerine artan endişeler nedeniyle BM, İran destekli grup ile hükûmet arasında görüşmeler yapılması çağrısında bulundu. Bölgede yaşanan bu değişiklik sonucunda 6.000 kişinin yerinden edildiği bildirildi.⁸⁸

BM, ay başında Husiler tarafından başkent Sanaa'da göz altına alınan iki BM çalışanını derhâl serbest bırakılmasını talep etti. BM Sözcüsü Stephane Dujarric yaptığı açıklamada Husi yetkililerin kendilerine garanti vermesine rağmen her ikisi de Yemenli olan iki çalışanlarının henüz serbest bırakılmadığını ifade etti.⁸⁹ BM Güvenlik Konseyi de söz konusu olaya ilişkin yazılı bir basın açıklaması yayınlarak çalışanların ivedilikle serbest bırakılması çağrısında bulundu.⁹⁰

84 <https://www.dohaneews.co/us-official-says-washington-to-look-into-qatars-f-35-request/>

85 <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/17/qatar-egypt-agree-to-supply-fuel-and-building-materials-to-gaza>

86 <https://www.state.gov/u-s-special-envoy-for-yemen-lenderkings-travel-to-saudi-arabia-and-bahrain/>

87 <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/14/yemen-houthis-re-enter-hodeidah-after-govt-allied-forces-leave>

88 <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/15/yemen-un-calls-for-talks-on-houthi-takeover-of-hodeidah-port>

89 <https://apnews.com/article/science-middle-east-saudi-arabia-united-nations-yemen-f138d377483ac1e1d106b131c9676286>

90 <https://usun.usmission.gov/un-security-council-press-statement-on-yemen/>

• Kuveyt

Kuveyt Emiri Şeyh Nevaf geçici olarak bazı anayasal yetkilerini Veliht Prens Şeyh Meşal Al-Ahmed Al-Sabah'a devretti. Söz konusu gelişme emirin sağlık durumu hakkında spekülasyonlara yol açarken, konu ile ilgili detay verilmedi.⁹¹

Kuveyt hükûmeti, Lübnan'a para göndermek isteyen tüm yardım kuruluşlarının taleplerini ülkedeki siyasal ve ekonomik istikrarsızlık sebebiyle durdurduğunu duyurdu. Hükûmetin, Lübnan'da gerçekleşebilecek herhangi bir ekonomik çöküş sonucu yardım kuruluşlarının zarar görmemesi için böyle bir önlem aldığı belirtildi.⁹²

Kuveyt hükûmetinin, çoğunluğu Lübnanlı olan 100 yabancı işçiden ikametgâh izinlerinin süresi dolar dolmaz ülkeyi terk etmelerini talep ettiği ifade edildi. Söz konusu listede Lübnanlıların yanı sıra Irak, İran, Yemen, Suriye, Pakistan, Afganistan ve Mısır uyruklu kişilerin olduğu da belirtildi. Listede bulunan bazı Lübnanlıların Hizbullah'la bağlantılı olduğu ifade edildi.⁹³

• Umman

Uluslararası İlişkiler ve İş Birliği İşlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı ve Umman Sultanı Özel Temsilcisi Sayyid Asaad bin Tarik Al Said, Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayid ile Dubai'de bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede iki ülke arasındaki iyi ilişkilere değinilirken, çeşitli alanlarda iş birliğinin artırılmasının yolları üzerine fikir alışverişinde bulunuldu.⁹⁴

Umman Sultanı Heysem bin Tarık'ın, 22 Kasım Pazartesi günü Katar'a ziyarette bulunacağı ifade edildi. Söz konusu ziyaret, Sultan Heysem bin Tarık'ın Ocak 2020'de tahta geçtiğinden beri ikinci yurt dışı ziyareti olacak.⁹⁵

Sultan Heysem bin Tarık'ın, ülkenin 51. Millî Gün kutlamaları kapsamında içlerinde 84 yabancı da bulunduğu toplam 252 mahkûm için af ilan etti.⁹⁶

• Bahreyn

Bahreyn Dışişleri Bakanı Abdullatif bin Raşid Al Zayani Türkiye'yi ziyaret etti. Asya İş Birliği Diyalogu (AİD) Dışişleri Bakanları Toplantısı'na katılmak üzere Türkiye'ye gelen Bahreynli Bakan Türk mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu ile de ayrı bir görüşme gerçekleştirdi. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığından yapılan yazılı açıklamada iki bakanın ikili ilişkilerin yanı sıra güncel bölgesel uluslararası gelişmeleri ele aldığı ifade edildi.

91 <https://www.middleeastmonitor.com/20211115-kuwait-ruler-hands-some-duties-to-crown-prince-decree/>

92 <https://www.middleeastmonitor.com/20211115-kuwait-bans-charities-sending-funds-to-lebanon/>

93 <https://www.middleeastmonitor.com/20211117-kuwait-asks-100-expatriates-mostly-lebanese-to-leave/>

94 <https://timesofoman.com/article/109607-sayyid-asaad-meets-crown-prince-of-abu-dhabi-at-expo-2020-dubai>

95 <https://timesofoman.com/article/109609-hms-visit-to-open-many-vistas-for-cooperation-qatar-envoy>

96 <https://www.middleeastmonitor.com/20211117-omans-sultan-haitham-pardons-over-200-prisoners-on-national-day/>

Ziyaret sırasında AİD Dönem Başkanlığı da Bahreyn'e devredildi.⁹⁷ Bakan ayrıca Kral Hamed bin İsa Al Halife tarafından Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yazılmış bir mektubu da ilettili. Mektupta iki ülke arasındaki yakın dostluk ilişkilerine değinildiği belirtildi.⁹⁸

Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro Bahreyn'i ziyaret etti. Ziyareti kapsamında iki ülke arasında çeşitli alanlarda iş birliği anlaşmaları imzalandı. Bolsonaro ayrıca Brezilya'nın Mamana'daki büyükelçiliğinin açılışını gerçekleştirdi. Büyükelçilik açılışını iki ülke ilişkilerinde önemli bir eşik olarak nitelendiren Brezilyalı Devlet Başkanı, ilişkilerin daha da güçlendirileceğini ifade etti.⁹⁹

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Mısır

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ve Mısır Dışişleri Bakanı Sameh Şükri arasında Washington'da iki gün süren Stratejik Diyalog görüşmeleri gerçekleşmiştir. Görüşmelerde ikili ilişkiler, insan hakları ve İsrail-Filistin sorununu da içeren çeşitli bölgesel meseleler ele alınmıştır. Blinken ayrıca görüşmelerin başında iki ülkeden diplomatların Sudan'daki askerî yönetime geçiş ve İran ile nükleer anlaşmanın tekrar canlanması da dâhil olmak üzere geniş bir yelpazede çeşitli konuları görüşeceklerini belirtmiştir.¹⁰⁰

Mısır Cumhurbaşkanlığı yaptığı açıklamada Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi'nin, Paris'te düzenlenecek Libya konulu konferansa katılmak ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile görüşmek için Fransa'ya gittiği açıklanmıştır. Sisi ayrıca burada Başbakan Jean Castex, Ekonomi ve Finans Bakanı Bruno Le Maire ve Fransa Silahlı Kuvvetler Bakanı Florence Parly ile ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Mısır Cumhurbaşkanlığı sözcüsü Sisi ve Macron arasında gerçekleşen görüşmeye ilişkin liderlerin iki ülke arasındaki tren yolu sektörü, elektrikli araba, sivil havacılık, enerji, altyapı ve turizm gibi çeşitli alanlarda iş birliğini geliştirmek üzere konuştuklarını belirtmiştir.¹⁰¹¹⁰²

Mısır Silahlı Kuvvetler Sözcüsü Gharib Abdel Hafez, İsrail ile Refah Sınır Kapısı'nda askerî varlığını arttıracak bir güvenlik anlaşması imzaladıklarını duyurmuştur. Bu anlaşma 1979 yılında imzalanan Camp David Anlaşması'na eklenti olarak imzalanmıştır. Camp David Anlaşması ile Mısır, Sina Yarımadası'nın doğusunda yalnızca polis gücü bulundurulabiliyordu.¹⁰³

97 https://www.mfa.gov.tr/no_-379_-bahreyn-disisleri-bakani-dr-abdullatif-bin-rashid-alzayani-nin-ulkemizi-ziyareti-hk.tr.mfa

98 <https://www.bna.bh/en/HMKingsendswrittenmessagetoTurkishPresident.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDrvj0HWrfjDR6IF1EweSvjo%3d>

99 <https://www.bna.bh/en/PresidentBolsonaropensBrazilembassyinBahrain.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDh%2fGE3gU2lqEAn0lgK6YE%2fk%3d>

100 <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/8/us-raises-egypt-rights-record-as-strategic-dialogue-begins>

101 <https://www.egyptindependent.com/egypts-sisi-holds-economic-talks-in-paris-with-macron-french-ministers/>

102 <https://www.reuters.com/world/africa/egypts-sisi-attend-libya-conference-paris-2021-11-11/>

103 <https://www.al-monitor.com/originals/2021/11/israel-egypt-increase-military-presence-along-egypts-rafah-border>

• Libya

Libya'nın devrik lideri Muammer Kaddafi'nin oğlu Seyfülislam Kaddafi, ülkede 24 Aralık'ta düzenlenmesi planlanan başkanlık seçimleri için adaylık başvurusunda bulunmuştur. Seçim merkezine bizzat giden Seyfülislam Kaddafi, 2011'de babasının rejiminin düşmesinden bu yana ilk kez ortaya çıkmıştır. Seyfülislam Kaddafi, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) tarafından insanlığa karşı suç işlemekten aranmaktadır. Libya Askerî Başsavcılığı da Seyfülislam hakkında "cinayet" ve "paralı asker kullanma" suçlamasıyla yakalama kararı vermişti.¹⁰⁴

Libya Yüksek Seçim Komisyonu Başkanı İmad es-Saih, ülkede seçimlerin zamanında yapılacağını, yasalar meclis tarafından değiştirilse bile ertelenmesi için bir yolun olmadığını belirtmiştir. Libya Devlet Yüksek Konseyi (DYK) Başkanı Halid el-Mişri, dünkü açıklamasında, ülkede 24 Aralık'ta yapılması planlanan başkanlık ve parlamento seçimlerinin, seçim yasaları üzerinde uzlaşmaya varılması için 3 ay ertelenmesinin muhtemel olduğunu belirtmişti.¹⁰⁵

Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen Uluslararası Libya Konferansı'nda, Libya'da 24 Aralık'ta yapılması planlanan seçim sürecini engellemeye ve manipüle etmeye çalışan Libya içindeki veya dışındaki kişi veya kuruluşlardan hesap sorulacağı ve Birleşmiş Milletlerin (BM) 2571 sayılı kararınca yaptırım listesine alınabileceği duyurulmuştur. Konferansın ardından yayımlanan sonuç bildirisinde, Libyalı tarafların tümünün 24 Aralık'ta planlanan seçimlerin düzenlenmesi için seferber olmasının önemi vurgulanmıştır. Libyalı yetkililerin ve kurumların seçimlerin düzenlenmesi konusunda Ulusal Yüksek Seçim Komisyonuna destek vermeye çağırıldığı bildirgede, seçime aday Libyalılardan seçimlerin düzenlenmesine ilişkin taahhütlerini yerine getirmeleri istenmiştir.¹⁰⁶

Libya Yüksek Devlet Konseyi Başkanı Halid el-Meşri, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile görüşmüştür. Çavuşoğlu yaptığı açıklamada Mişri ile mevcut siyasi durumu ve son gelişmeleri konuştuklarını söylemiştir.^{107 108}

• Tunus

Tunus'un sanayi kenti olarak da bilinen Safaks'ta şehir merkezine 20 kilometre uzaklıkta bulunan Akrab bölgesindeki "El-Kina" çöp merkezi, bölge halkının yıllardır "hastalık yaydığı, havayı ve çevreyi kirlettiği" yönündeki şikayetleri üzerine ekim ayında kapatılmıştı. Ancak söz konusu çöp merkezinin kapatılmasının ardından Safaks'ta çöpler top-

104 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kaddafinin-oglu-seyfulislam-libyadaki-baskanlik-secimleri-icin-adaylik-basvurusu-yapti/2420454>

105 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-yuksek-secim-komisyonu-secimlerin-zamaninda-yapilacagini-duyurdu/2420244>

106 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransadaki-libya-konferansinda-secimi-engellemeye-calisanlara-yaptirim-uyarisi/2419588>

107 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-libya-yuksek-devlet-konseyi-baskani-mesri-ile-bir-araya-geldi/2417343>

108 <https://www.aa.com.tr/tr/libya/bakan-cavusoglu-libya-devlet-yuksek-konseyi-baskani-misri-ile-gorustu/2416874>

lanamamış, bu da kentte atık ve çöp dağları oluşmasına neden olmuştu. Bunun üzerine Tunuslu yetkililer 8 Kasım'da El-Kina çöp toplama merkezinin tekrar açılacağını duyurmuş, bu karar bölge halkının büyük tepkisine yol açmıştı. 8 Kasım gecesi düzenlenen gösterilerde polisin müdahalesi sonucu bir eylemcinin öldüğü ileri sürülmüş ancak İçişleri Bakanlığı bu iddiayı yalanlamıştı. Göstericilerin 9 Kasım sabahı Akkrab polis merkezini ateşe vermesi üzerine kamu binalarını korumak üzere Akkrab'a ordu güçleri sevk edilmişti. Tunus Genel İşçi Sendikası, bölgede devam eden gösterilere destek olmak ve güvenlik güçlerinin sert müdahalesine tepki göstermek amacıyla 10 Kasım'da Akkrab'da bir günlük genel grev düzenlemişti.¹⁰⁹

Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said'in kendisine geniş yetkiler tanıyan "olağanüstü kararları" başkentte protesto edilmiştir. Tunuslular, "Darbeye Karşı Vatandaşlar Girişimi"nin çağrısı üzerine parlamento binası önünde yer alan Bardo Meydanı'nda toplanmıştır. Cumhurbaşkanı Said'in 25 Temmuz'da aldığı olağanüstü kararları protesto eden göstericiler, "Korku yok, terör yok, iktidar halkındır", "Darbeye hayır", "Halk darbeyi istemiyor" şeklinde sloganlar atmıştır. Yüzlerce kişinin katıldığı gösteri sırasında yoğun güvenlik önlemleri alınmıştır.¹¹⁰

Tunus Genel İşçi Sendikası (TGİS) Genel Sekreter Yardımcısı Semir eş-Şefi, ülkedeki şartları "çok zor" olarak nitelendirerek, toplumsal patlamaların yaşanabileceği uyarısında bulunmuştur. Şefi, özel bir radyoya yaptığı açıklamada, "Ekonomik zorluklar nedeniyle sosyal durumu görmezden gelmek başarısız bir yaklaşımdır. Bu, daha fazla sosyal patlamalara ve krizlere neden olabilir" demiştir. Ülkedeki şartları "çok zor" olarak nitelendiren Şefi, ülkeyi yeniden inşa etmek için ortak yaklaşımlar benimsenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Şefi, sendikanın, değişime inanan tüm tarafların katılacağı gerçekçi bir ulusal diyalogdan yana olduğunu belirtmiştir.¹¹¹

• Cezayir

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un, Cezayir'e yönelik yaptığı açıklamaların neden olduğu "polemiklerden" ve "yanlış anlaşılmalardan" üzüntü duyduğu belirtilmiştir. Elysee Sarayından yapılan açıklamada, Macron'un, Cezayir'in ulusuna, tarihine ve egemenliğine saygı duyduğu kaydedilmiştir. Macron'un Cezayir'e yönelik yaptığı açıklamaların neden olduğu "polemiklerden" ve "yanlış anlaşılmalardan" üzüntü duyduğu ifade edilen açıklamada, Macron'un, Fransız ve Cezayir halkının yararı ve Libya başta olmak üzere bölgesel sorunlara çözüm bulmak için iki ülkenin arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine önem verdiği vurgulanmıştır. Le Monde gazetesinin 2 Ekim'deki haberine göre, Macron, Cezayir tarihinin gerçeklere dayalı olmadığını ve Fransa'ya düşmanlık üzerine

109 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-saiden-safaks-kentindeki-cop-krizine-cozum-sozu/2418673>

110 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunuslular-cumhurbaskani-said-in-olaganustu-kararlarini-protesto-etti/2420414>

111 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-genel-isci-sendikasinin-ulkede-toplumsal-patlama-yasanabilecegi-uyarisi/2420246>

inşa edildiğini öne sürmüş, Osmanlı'nın ülkedeki hâkimiyetini "sömürge" olarak tanımlamıştı. Konuyla ilgili konuşan Cezayir Dışişleri Bakanı Ramtana Lamamra ise Fransa Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamaların Cezayir'in tarihine, geçmişine ve günceline saygı içeren mantıklı ifadeler olduğunu ve Cezayir'in egemenliğine saygı duyduğunu belirtmiştir. Lamamra ayrıca Macron tarafından Paris'te düzenlenen uluslararası Libya konulu konferansa davet edilen Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun'un katılmayacağını fakat daha alt seviyede bir katılım gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. 112 113

114

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in Cezayir ziyareti sırasında iki ülke arasında çeşitli alanlarda 6 anlaşma yapılmıştır. Bakan Dönmez ile Cezayir Enerji ve Maden Bakanı Muhammed Arkab, Türkiye-Cezayir Karma Ekonomik Komisyonu 11. Dönem Toplantısı'nın ardından protokol ve anlaşmaların imza törenine katılmıştır. İki ülke arasında yapılan 6 anlaşmadan ilki başkent Cezayir'de iki bakanın katılımıyla imzalanmıştır. İmza töreninde konuşan Arkab, iki ülke arasında veterinerlik alanında yapılan iş birliği anlaşmasının imzalandığını belirtmiştir. Arkab, diğer 5 anlaşmanın da tamamlanmak üzere olduğunu ve iki ülke cumhurbaşkanlarının başkanlığındaki üst düzey İşbirliği Konseyinin ilk toplantısında imzalanacağını aktarmıştır. Cezayirli bakan, söz konusu toplantının tarihine ilişkinse bilgi vermemiştir.¹¹⁵

• Fas

Fas Dışişleri Bakanı Nasır Bourita, Kral 6. Muhammed'i temsilen Paris'te düzenlenen Libya Konferansı'na katılmıştır. Bourita, Fas'ın Libya'da gerçekleşen gelişmeleri yakından takip ettiğini dile getirmiştir. Bourita ayrıca Fas'ın hiçbir müdahale ve gündem belirlemeksizin bir Libya diyalogu için alan açmayı umduğunu söylemiştir. 116

Fas ulusal havayolu şirketi Royal Air Morac, İsrail'e doğrudan uçuşların başlayacağını açıklamıştır. Kazablanka-Tel Aviv arasındaki uçuşların iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin ilk yıl dönümünden iki gün sonra 12 Aralık'ta başlayacağı belirtilmiştir.

117

112 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macron-cezayire-yonelik-aciklamalarinin-neden-oldugu-polemiklerden-uzuntu-duyuyor-/2416556>

113 <https://www.reuters.com/world/africa/algeria-president-will-not-attend-libyas-conference-france-2021-11-10/>

114 <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/11/algeria-welcomes-reasonable-french-comments-amid-row>

115 <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-ile-cezayir-arasinda-is-birligi-anlasmalari-yapildi/2417330>

116 <https://www.morocoworldnews.com/2021/11/345508/moroccan-fm-presents-royal-approach-to-libyan-crisis-in-paris-conference>

117 <https://www.timesofisrael.com/moroccos-national-carrier-royal-air-maroc-to-launch-direct-israel-flights/>

ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

COP26 bünyesinde gerçekleşen sera gazı emisyonlarının şeffaf hâlde sunulmasını planlayan çalışmaların Çin ve Suudi Arabistan tarafından manipüle edildiği ve şeffaflığın artırılması yönünde alınması planlanan kararların olumsuz etkilenmesine neden olduğu iddia edildi.¹¹⁸

Belarus'un Rus doğal gazını Avrupa'ya teminini engellemek için boru hatları üzerinden gaz akışını keseceği yönündeki iddialar üzerine Rusya Devlet Başkanı tarafından yapılan açıklamada kullanılan söylemlerin ilerleyen dönemlerde Rusya ve Belarus arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkileyeceği bildirildi.¹¹⁹

Alman doğal gaz operatör firması Gascade yaptığı açıklamada, Rusya'nın Yamal boru hattı üzerinden Almanya'ya temin ettiği doğal gazın seviyesinin arttığını bildirdi.¹²⁰

• Türkiye

Güney Afrika Çevre Bakanlığı yaptığı açıklamada, Türkiye merkezli Karpowership'in 2 gigawatt (GW) kapasiteli doğal gazdan elektrik üretimi yapan gemisinin kullanılması için önerilen projenin çevresel sorunlar yüzünden askıda olduğunu ve mahkeme sürecinin sonucunun belirsiz olduğunu bildirdi.¹²¹

Türkiye Enerji Bakanı yaptığı açıklamada, Türkiye ile Cezayir arasındaki sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) kontratının 2024 yılında sona erecek olması nedeniyle satın alma anlaşmasının yenilenmesi üzerine görüşmelerin gerçekleştirildiğini bildirdi.¹²²

• Ortadoğu

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) enerji bakanı yaptığı açıklamada, petrol ve doğal gaz sektörüne yapılan yatırımların yetersiz olması nedeniyle enerji fiyatlarında artış gerçekleştiğini bildirdi.¹²³

Saudi Aramco yaptığı açıklamada, tüm ham petrol sınıflarının resmî satış fiyatlarını (OSP) tüm alıcılar için yükselttiğini bildirdi. Aramco'nun OSP'leri yükselmesi üzerine küresel ham petrol piyasasında ham petrol fiyatlarının artış gerçekleştirdiği de açıklandı.¹²⁴

118 <https://pressfrom.info/au/news/world/-470177-china-and-saudi-arabia-cop26-negotiators-accused-of-blocking-plans.html>

119 <https://www.reuters.com/business/energy/putin-says-any-belarusian-move-cut-gas-flows-risks-hitting-ties-2021-11-13/>

120 <https://www.reuters.com/business/energy/russian-gas-flows-via-yamal-pipeline-germany-rise-over-weekend-2021-11-14/>

121 <https://www.argusmedia.com/en/news/2271779-s-africa-postpones-karpowership-appeal-decision>

122 <https://www.dailysabah.com/business/energy/turkey-algeria-cover-ground-in-extending-lng-deal>

123 [https://www.reuters.com/world/middle-east/uae-says-insufficient-investments-can-cause-oil-gas-price-hikes-2021-11-08/#:~:text=DUBAI%2C%20Nov%208%20\(Reuters\),a%20hike%20in%20energy%20prices](https://www.reuters.com/world/middle-east/uae-says-insufficient-investments-can-cause-oil-gas-price-hikes-2021-11-08/#:~:text=DUBAI%2C%20Nov%208%20(Reuters),a%20hike%20in%20energy%20prices)

124 <https://report.az/en/energy/saudi-aramco-sharply-raises-oil-prices/>

Saudi Aramco, 2023 yılında ödemesi gereken mevcut 16 milyar USD'lik borcun yeniden yapılandırılması için bankalar ile görüşme gerçekleştirdiğini açıkladı. Suudi Arabistan Maliye Bakanlığı ve bankalar arasında gerçekleştirilen görüşmelerin henüz başlangıç aşamasında olduğu da açıklandı.¹²⁵

Saudi Aramco yaptığı açıklamada, artan jet yakıtı talebinin küresel çapta yedek (spare) ham petrol üretim kapasitesini azalttığını ve bu durumun üretici şirketlerle ülkeler tarafından olumlu karşılandığını bildirdi. Ancak ilerleyen dönemde bu artışın küresel piyasa üzerinde baskı oluşturmasının da olası olabileceği açıklandı.¹²⁶

QatarEnergy ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli Chevron ortaklaşa yaptığı açıklamada, Katar'ın Ras Laffan bölgesinde petrokimya kompleksi inşa etmek için çalışmalarına yeniden başladıklarını bildirdi. Kompleksin yıllık 1,9 milyon ton etilen üreteceği ve Ortadoğu'daki en büyük petrokimya kompleksi olacağı da açıklandı.¹²⁷

Irak kabinesi yaptığı açıklamada, Ulusal Petrol Şirketine (NOC) Irak'ın güneyindeki Dhi Qar vilayetinde bulunan Nasiriye bölgesindeki petrol sahalarının geliştirilmesi konusunda ABD merkezli Chevron ile müzakere gerçekleştirilmesi için yetki verdiğini bildirdi. Görüşmelerin petrol ve doğal gaz üretimine yönelik Nassiriya Projesi'nin dört arama blokunun geliştirilmesini içerdiği de belirtildi.^{128 129}

Irak Petrol Bakanı yaptığı açıklamada, Irak hükümetinin petrol ihracatını 2022'nin ilk çeyreğinde günlük 3,4 milyon varile çıkarmayı planladığını bildirdi. Planlanan bu artışın Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) gerçekleştireceği üretimi kapsamadığı da belirtildi.¹³⁰

Rus Lukoil yaptığı açıklamada, Irak'ın West Quarna-2 sahasında üretimin başlamasından beri bir milyar varil petrol üretimi gerçekleştirildiğini bildirdi.¹³¹

Mısır Petrol ve Maden Bakanı yaptığı açıklamada, Fransa'nın Mısır Büyükelçisi ile Fransız şirketlerin öncülüğünde yeni petrol ve doğal gaz projelerinin geliştirilmesinin sağlanması ve ortak girişimlerin kurulması için görüşme gerçekleştirdiğini bildirdi.¹³²

Çindeki bağımsız rafinerilerin İran ham petrolüne olan taleplerinin Ağustos 2021 ile Eylül aylarında artış gösterdiği ve günlük ortalama 560.000 varil ham petrol ithalatı ger-

125 <https://www.reuters.com/world/middle-east/exclusive-saudi-arabia-talks-refinance-downsize-16-bln-loan-sources-2021-11-08/>

126 <https://www.reuters.com/world/middle-east/oil-demand-exceed-100-mln-bpd-2022-saudi-aramco-says-arabiya-tv-2021-11-09/>

127 <https://www.arabnews.com/node/1964476/business-economy>

128 <https://www.reuters.com/article/oil-iraq-sites/update-1-iraq-oil-minister-says-exploration-underway-at-four-western-desert-sites-idINL1N2S40K9>

129 <https://www.nasdaq.com/articles/iraq-to-negotiate-with-chevron-to-develop-nassiriya-oilfields-says-ina?amp>

130 <https://www.reuters.com/article/iraq-oil-exports-idUSS8N2Q003I>

131 <https://www.lukoil.com/PressCenter/Pressreleases/Pressrelease?rid=565970>

132 <https://dailynewsegypt.com/2021/11/02/egyptian-french-talks-to-enhance-cooperation-in-oil-gas-sector/>

çekleştirildiği iddia edildi. Ancak resmî Çin gümrük verilerinde İran'dan temin edilen ham petrol bulunmadığı açıklandı.¹³³

Afganistan yaptığı açıklamada, Da Afghanistan Breshna Sherkat (DABS) şirketinin İran'dan 100 megavat (MW) elektrik ithalatı gerçekleştireceğini bildirdi. İthal edilen elektriğin Afganistan'ın batısında bulunan vilayetleri için kullanılacağı da belirtildi.^{134 135}

Suriye Elektrik Bakanlığı yaptığı açıklamada, BAE merkezli şirketler ile Şam'da 300 MW'lık güneş enerjisi santrali inşa etmek için bir anlaşma imzalandığını bildirdi.^{136 137}

Libya yaptığı açıklamada, Waha Oil Co'nun geliştirdiği Farigh gaz sahasının ikinci fazında doğal gaz üretiminin 90 milyon metreküpe çıktığını bildirdi.¹³⁸

133 <https://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/China-Boosts-Imports-Of-Cheap-Iranian-Crude.html>

134 http://www.news.cn/english/2021-11/11/c_1310305201.htm

135 <http://english.sina.com/world/m/2021-11-11/detail-iktzscyy4996858.shtml>

136 https://flipboard.com/@alarabiya_eng/trending-news-srjsp0nrz/-/a-9k8kUQdKQOGTcRgxMdTmYA%3Aa%3A3679994608-%2F0

137 <https://abcnews.go.com/International/wireStory/reports-emiratis-build-solar-power-station-syria-81110973>

138 <https://www.marketscreener.com/news/latest/Libya-s-Farigh-field-phase-two-gas-production-hits-90-MCFD--37012038/>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(8-14 KASIM 2021)

• Erdoğan, Türkiye'nin Libya'daki Askerî Varlığını Güçlendirme Sözü Verdi

Libya'daki çatışma taraflarının ülkeyi birleştirmeyi amaçlayan genel seçim yaklaşımına rağmen, dış güçlerin askerî desteğini artırma çabaları Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Nezavismaya" gazetesinin 8 Kasım sayısında yayımlanan "[Erdoğan, Türkiye'nin Libya'daki Askerî Varlığını Güçlendirme Sözü Verdi](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber "Trablus, genel seçimler öncesinde Ankara'dan desteğin artmasını umuyor" ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvuru Ekonomî Yüksek Okulu Siyaset Bilimi Bölümünden Kıdemli Öğretim Üyesi Grigori Lukyanov'a göre, Türkiye kendisini Libya'da önemli bir güvenlik unsuru olarak görmektedir: "Başbakan Abdülhamid Dibeybe, Türkiye'nin yardımını artırma ve sürdürme ihtiyacına ilişkin değerlendirmelerinde mütevacıdır. Türkiye, askerî danışmanlarının Libya'daki varlığını sadece bir güvenlik sisteminin kurulmasına yardımcı olmak için değil, aynı zamanda tüm Doğu Akdeniz bölgesinde kendi çıkarları konusunda bir araç olarak görüyor. Bununla birlikte Türkiye, ülkenin kuzeybatısındaki kilit ekonomik, siyasi ve güvenlik aktörlerinden biridir. Öyle ki Ankara olmadan güç dengesini korumak zordur." Uzmana göre, çözümde bazı ilerlemelere rağmen askerî personel, yaklaşan seçimler bağlamında bile herhangi bir partinin siyasi sermayesinin ayrılmaz bir parçasıdır: "Askersizleştirme, Libya'daki çatışma tarafları için kârlı değildir. Öyle ki söz konusu çatışma tarafları etkili bir askerî araca sahip olduklarını kendi oditoryalarına gösterme zorunluluğu ile karşı karşıya kalıyorlar. Bugün kendi askerî gücünden ve dış desteğinden yoksun Libya'lı politikacının yaklaşan seçim sürecindeki iktidar mücadelesinde başarılı olma olasılığı daha düşüktür." Libya'daki siyasi çözüm sürecine gelince, Lukyanov bu konuda birçok sorunlu noktanın olduğunu ifade etti: "Bu sadece bir güvenlik konusu değil, aynı zamanda ekonomik ve siyasi diyalog sorunudur. Tüm bunların arka planına karşın ülkede, Türkiye varlığının güçlendirilmesine ilişkin mesajların çözümde bir şeyi değiştirmesi pek olası değil. Ayrıca barış süreci ancak askerî mutabakat ve Rusya ile Türkiye'nin doğrudan katılımıyla varılan ateşkes sayesinde mümkün oldu." Analist, barış sürecinin ancak askerî alanda uzlaşma ve Rusya ile Türkiye'nin doğrudan katılımıyla sağlanan ateşkes sayesinde mümkün olduğunu da ifadelerine ekledi.

• ABD ile İran Arasında Askerî Bir Çatışma Mümkün mü?

Gerçek Politika Akademisi (Realpolitik) Başkanı Vladimir Prokhvatilov'un "Vzglyad" gazetesinin 8 Kasım sayısında "[ABD ile İran Arasında Askerî Bir Çatışma Mümkün mü?](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Uzman, ABD'nin Umman Denizi'nde İran petrolünü taşıyan bir tankere el koymaya çalıştığını ancak bu girişimin başarısız olduğunu hatırlatarak, ABD ile İran arasında bu türlü çatışmaların Basra Körfezi'nde yaşanan ilk olay olmadığı yorumunda bulundu. Prokhvatilov, benzer anlaşmazlıkların birkaç yıldır devam ettiğine değinerek durumun iki ülke arasında doğrudan bir çatışmaya

dönüşme olasılığı ve sonuçları konusunda değerlendirme yapmıştır. Bu konuda, uzman, 2009 yılında ABD'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olan Brookings Enstitüsü'nün hazırladığı "Pers'e Giden Yol Nedir? İran'a Karşı Yeni Bir Amerikan Stratejisinin Çeşitleri" başlıklı bir rapora değinmiştir: "Raporda, İran'a saldırmadan önce Rusya ve Çin ile görüşmelerde bulunulması öneriliyor. Öyle ki mevcut koşullarda, ABD Ordusunun Afganistan'dan utanç verici şekilde çekilmesi ve Biden yönetiminin İran'a yönelik tutarsız eylemlerinin ardından, dünya kamuoyu Washington'un ülkeye yönelik saldırısını desteklemeyecektir." Ayrıca rapora göre, ABD'de stratejik rakip ilan edilen Rusya ve Çin'in de İran'ın yanında yer alacağı muhtemeldir: "Bu durumda, ABD'nin İran'la büyük bir askerî çatışmaya dâhil olması, kabul edilemez kayıplarla dolu açık bir macera olurdu." Uzman, beklenen senaryoyu şu şekilde ifade etti: "Devrim Muhafızlarıyla doğrudan çatışmalardan kaçınan ABD, İran'daki çeşitli hükûmet karşıtı hareketlere ve silahlı oluşumlara desteğini artırabilir. Ancak rapora göre, İran'daki teokratik rejimi devirme senaryosu üzerinde onlarca yıl çalışılmalıdır. Bu nedenle İranlılar en azından şimdilik huzur içinde uyuyabilirler."

• İnsansız Tahliye: Irak Başbakanına Yönelik Suikast Girişiminin Arkasında Kim Olabilir?

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'nin konutunun silahlı insansız hava aracı (SİHA) ile saldırıya uğradığı ve olaydan yara almadan kurtulması Rusya basınında geniş yer buldu. "İzvestiya" gazetesinin 9 Kasım sayısında yer alan "[İnsansız Tahliye: Irak Başbakanına Yönelik Suikast Girişiminin Arkasında Kim Olabilir?](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda söz konusu haber "Mustafa el-Kazımi'nin evine drone ile saldırı" ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Doğu Araştırmaları Merkezinde Araştırma Görevlisi Danil Krilov durumu şu şekilde yorumladı: "Ortadoğu'da drone saldırıları nadir olay olmadığı gibi Irak'ta da ortaya çıkan söz konusu saldırı şaşırtıcı bir durum değildir. Ekim ayı ortasında yapılan parlamento seçimlerinin ardından Haşdi Şabi'nin çıkarlarını temsil eden El Fetih bloku, oylarının yaklaşık yarısını kaybettiği ve milletvekili sayısının azalması nedeniyle hükûmeti seçim sonuçlarını tahrif etmekle suçlamaya başladı, oturma eylemi yaptı, güvenlik güçleriyle çatıştı ve sonuçta insanlar acı çekti." Analist, söz konusu olayla ilgili ihtimallerin de olduğunu dile getirdi: "İHA'lar hem Şiiler tarafından hem de başbakanı itibarsızlaştırmak ve istifaya zorlamak isteyen hükûmet yanlısı güçler tarafından kullanılabilir." Ayrıca uzman, tüm girişimlere rağmen Doğu'ya demokrasi ihracatının işe yaramadığını belirtiyor: "Sünniler ve Şiiler arasındaki çatışmadan hükûmet içindeki iktidar mücadelesine kadar çeşitli düzeylerde ciddi bir çatışma yaşanıyor. Saldırının Irak, Suriye topraklarında faaliyet gösteren teröristler tarafından da yapılma ihtimali vardır. Öte yandan söz konusu olayın Irak'taki konumunu güçlendirmeye yönelik bir ABD hamlesi olabileceği de göz ardı edilemez." Danil Krilov, Irak'taki durumla ilgili öngörülerini de paylaştı: "Şimdi her şey drone kullanmakla kimin suçlandığına ve ülke içindeki Sünni ve İslam yanlısı grupların nasıl davrandığına, hükûmetin nasıl tepki vereceğine ve İran yanlısı güçlerin Irak'ta ne kadar aktif faaliyet göstereceğine bağlıdır. Uzman, yetkililerin büyük olasılıkla ülkede istikrarı uzun vadede sağlamayacaklarını, gelecekte yeni protestolar veya tamamen yeni seçimlerin yapılabileceğini ifadelerine ekledi.

Tartışmanın diğer katılımcısı olan "Valday" Tartışma Klübü uzmanı Farhat İbragimov

ise Danil Krilov ile görüş ayrılıklarında bulundu: “Irak’ta ortaya çıkan olaylara rağmen el-Kazimi, istikrarı ve göreceli barışı korumayı başaracak. El-Kazimi, seleflerinden daha bağımsız olmaya çalışırken çok vektörlü bir politika izlemekten de vazgeçmiyor. Ülkesini gelecekte bölgede bağımsız bir varlık olarak görmesinin yanı sıra İran ve Suudi Arabistan arasında bir bağlantı halkası olmaya çalışıyor.” Uzman, söz konusu saldırının el-Kazimi’nin mevzilerinin güçlendirilmesinden memnun olmayan güçler tarafından yapıldığı ihtimalinde bulundu. Ayrıca analist, bazı medya kuruluşlarının olaydan neredeyse İran tarafını sorumlu tutması fikrine katılmadığını belirtti: “Bölgede, Bağdat ile Tahran arasında daha yakın iş birliğinin kurulmasını engellemek isteyen bazı güçler göz önünde bulundurulduğunda, bu gibi görüşler mantıksız gözüküyor.”

• Rusya Neden ve Nasıl Afrika’ya Dönmeli?

Yüksek Ekonomi Okuluna bağlı Avrupa ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı Dmitri Suslov “Komersant” gazetesine konuşmasında Rusya’nın Kara Kıta (Afrika) ile etkileşim beklentileri hakkında değerlendirme yaptı. Gaztenin 10 Kasım sayısında yayımlanan “[Rusya Neden ve Nasıl Afrika’ya Dönmeli?](#)” başlıklı yazıya göre, Rusya dış politikasında Batı merkezilik dönemi, Batı’nın küresel egemenlik döneminin sona ermesiyle bitti: “Batı dışı ülkelerle ilişkiler Rusya için giderek daha önemli bir öncelik hâline gelmekte ve bağımsız bir değer kazanmaktadır. Öyle ki bu tür ülkeler kendi egemenliklerini, güvenliklerini ve dış politika özgürlüklerini güçlendirme konusunda Rusya’yı yardımcı bir ortak şeklinde kabul ediyor. Bunun yanı sıra Moskova, söz konusu ülkeleri kendi hegemonik sistemine dâhil etmiyor.” Son birkaç yılda Rusya’nın, Ortadoğu’daki konumunu önemli ölçüde güçlendirerek bölgedeki tüm büyük güçlerle dengeli ortaklıklar kurduğuna ve bölgesel olmayan tek güç merkezi hâline geldiğine dikkat çeken uzman “şimdi sıra Afrika’da” ifadelerini kullandı. Ayrıca yazıda, Rusya ve SSCB’nin Afrika politikaları karşılaştırılmıştır: “SSCB Afrika’yı ABD ile bir rekabet alanı olarak gördü ve sosyalist yönelimli ülkelerin sayısını desteklemek ve genişletmek için devasa fonlar akıttı. Rusya’nın Afrika politikası hiçbir şekilde Sovyetler Birliği’nin orada oynadığı role geri dönüş anlamına gelmiyor. Öyle ki, Rusya, Afrika’yı hiçbir zaman sömürgeleştirmede ve Moskova’nın Afrika’daki çıkarları, büyük güçlerin rekabetinden çok, bölge ülkeleriyle doğrudan ilişkilerden elde edebileceği ekonomik ve siyasi faydalarla belirleniyor. Afrika; gıda, bilgi teknolojisi, silahlar, ilaçlar, eğitim ve sağlık hizmetleri konusunda Rusya için umut verici bir pazardır.” Ayrıca Suslov Rusya’nın, Afrika’ya yönelik politikasını yorumlarken “Rusya, hem ekonomik hem de siyasi açıdan Afrika entegrasyonunu destekleyen belki de dünyanın tek güç merkezidir” değerlendirmesini yaptı.

• Esad’ın Ender Konukları: BAE’nin Suriye İştahı Rusya İçin Neden Tehlikeli?

Birleşik Arap Emirlikleri Dışişleri Bakanı Şeyh Abdullah bin Zayid Al Nahyan’ın, beraberindeki heyetle Şam’ı ziyaret ederek Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ile görüşmesi Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. “News.Ru” Haber sitesinde yayımlanan “[Esad’ın Ender Konukları: BAE’nin Suriye İştahı Rusya İçin Neden Tehlikeli?](#)” başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber, “Emirlik dışişleri bakanı aniden Şam’a tarihî ziyarette bulundu” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvuru- lan Suriyeli siyaset bilimci Mahmud al-Hamza, BAE dışişleri bakanının ziyaretinin iki

yönlü olduğunu ifade etti: “Söz konusu ziyaret BAE’nin Arap dünyasındaki karşı devrimleri desteklediğini kanıtlıyor. İsrail ile ilişkilerin aceleyle normalleştirilmesi göz önünde bulundurulduğunda BAE’nin Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail’in büyük bir jeopolitik planına dâhil edildiği muhtemeldir. Öte yandan, emirlik, ABD ve İsrail ile temaslarını sürdürdüğü için büyük olasılıkla Suriye’de bir rol oynaması tavsiye edilmiştir. Uzmana göre, söz konusu durum, Rusya’nın endişelerinin artmasına yol açmaktadır: “BAE, belli bir aşamada Arap ülkeleri adına konuşabilir ve çatışma sonrası güçlerin koordinasyonunda yer alarak Esad’ın ulusal altyapısını ve ekonomisini yeniden inşa etmesine yardımcı olabilir.” Analist şu şekilde bir karşılaştırma da yapmıştır: “Suriye’yi yeniden inşa etme konusunda hem Rusya hem de İran için fırsatlar son derece sınırlıdır. Bu bağlamda, Suriye-BAE yaklaşmasının Rusya için olumlu olabileceğini düşünmek olanaklı gözüküyor.”

• Taliban Afganistanı: Radikaller ve Pragmatistler Arasında

Rusya’nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) uzmanları Anton Mardasov ve Kiril Semyonov’un “ridl.io” sitesinde “[Taliban Afganistan’ı: Radikaller ve Pragmatistler Arasında](#)” başlıklı birlikte yaptıkları değerlendirme yazısı yayımlandı. Yazıda Taliban iktidara geldikten sonra Afganistan’ın Rusya’ya karşı potansiyel tehditleri ve Taliban’ın, uluslararası cihatçıların terörist saldırılarını bastırmaya ve Orta Asya ile Rusya’nın güvenliğini sağlamaya hazır olup olmadığı incelenmiştir. Uzmanlar, önce Rusya’nın Taliban yönetimiyle görüşmesinin nedenlerine değinmişler: “Moskova uzun zamandır Taliban’ı İslam devletinin yerel kolu “Vilayat Horasan” gibi daha radikal gruplara karşı çıkan bir güç olarak görüyor. Ayrıca, Taliban Orta Asya cumhuriyetlerinin vatandaşlarından oluşan “Özbekistan İslami Hareketi” örgütünü yok etmek için oldukça yankı uyandıran bir operasyon gerçekleştirdi. Muhtemelen, Kremlin’i Taliban ile yakın bir diyalog ihtiyacına ikna eden bu eylem olmuştur.” Ayrıca analistler, Taliban’ın nasıl bir devlet kuracağı konusunda da öngörülerini paylaştı: “Afganistan’daki mevcut durum öyle geliyor ki burada diplomatik misyonlarını yürüten oyuncular bile Taliban’ın nasıl bir güç hâline geleceğinden tamamen habersizler. Taliban’ın tüm Afgan etnik gruplarını içeren kalıcı bir hükümet kurma sözünü yerine getirip getiremeyeceği hâlâ belirsizken, “pragmatik” ve radikal kanatları arasında prensipte bir dengenin nasıl mümkün olacağı daha da anlaşılmalıdır. Bu anlamda Moskova, en azından resmî söyleminde itidal göstermelidir. Aksi takdirde aşırı yerel inisiyatif yeni suçlamalara yol açabilir.” Son yıllarda Rusya’nın Orta Asya ülkeleriyle yaptığı terörle mücadele tatbikatlarına değinen uzmanlara göre, söz konusu durum, militanların sınırları aşmaya çalıştığı senaryo hâline geldi: “Tabii ki, Taliban’ı bu gibi konular ilgilendirmiyor ancak özel servislerinin bilgi alışverişinde bulunmaya, belirli teröristleri yok etmeye veya satmaya gerçekten istekli olup olmadığı cevaplanmamış bir sorudur.” Mardasov ve Semyonov yazıyı bitirirken bir ihtimal daha dile getirdiler: “Taliban, genellikle bağımsız eylemleri tercih etmekte ve bu durum Afganistan’ın dünyanın her yerinden gelen uluslararası radikaller için bir sığınak olarak kalacağı anlamına gelebilir.”